

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 23 april 1942 kl. 10 f. m.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av motion angående inrättande av s. k. produktionsavdelningar inom kristidsstyrelserna.

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 92, har herr *Staxäng* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan omorganisation av våra kristidsstyrelser att desamma kompletteras med en produktionsavdelning i enlighet med de riktlinjer som i motionen anförts.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttranden över motionen från *Yttranden.* arbetsmarknadskommissionen, livsmedelskommissionen och länsstyrelserna i Östergötlands, Malmöhus, Örebro, Kopparbergs, Västerbottens och Norrbottens län. Dessutom har tillfälle beretts lantbruksförbundet, riksförbundet landsbygdens folk (R. L. F.), småbrukarförbundet och hushållningssällskapens ombud att inkomma med yttrande. Arbetsmarknadskommissionens, livsmedelskommissionens och lantbruksförbundets yttranden äro såsom bilagor fogade till detta utlåtande.

Samtliga hörda myndigheter och organisationer med undantag för R. L. F., som avstyrker motionen, göra det med i huvudsak samma skäl, som anförts i de bifogade yttrandena. R. L. F. anser att motionens syfte bör kunna nås redan med nuvarande bestämmelser. Skulle så ej vara fallet, tillstyrkes utredning.

Av inkomna yttranden framgår, att det i motionen framförda önskemålet *Utskottet.* åtminstone delvis redan tillgodosetts, och det bör enligt utskottets mening kunna förväntas, att sådana anordningar, som kunna befordra en utveckling mot ett ännu intimare och bättre samarbete mellan resp. kristidsstyrelser och hushållningssällskap, bli vidtagna. Det torde nämligen ur alla synpunkter vara önskvärt, att jordbruksproduktionen under kristiden främjas och att krisorganens organisation göres sådan, att detta syfte nås, men enligt utskottets mening kan detta åstadkommas på lämpligare och smidigare sätt enligt de riktlinjer, som finnas angivna i yttrandena, än genom inrättandet av särskilda produktionsavdelningar.

Utskottet får därför hemställa,

att motion nr II:92 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 16 april 1942.

På utskottets vägnar:

TORSTEN NILSSON.

Närvarande: herr *Nilsson* i Stockholm, fru *Ebon Andersson*, herrar *Nilsson* i Göingegården, *Andersson* i Alfredshem, *Jansson* i Kalix*, *Johansson* i Kalmar, *Stattin**, *Hansson* i Skediga, fru *Ronnebäck** och herr *von Friesen**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Såsom infortrat yttrande över den i riksdagens andra kammare avgivna motionen nr 92 av herr Staxäng får Statens arbetsmarknadskommission härmed anföra följande.

Kommissionen inskränker sitt yttrande till att gälla endast de avsnitt i motionen, som beröra kommissionens verksamhetsområde, och finner sig sålunda icke ha anledning att taga ställning till exempelvis frågan om och i vilken utsträckning jordbrukarerepresentationen inom kristidsstyrelserna är i behov av förstärkning.

Uppgifterna för den i motionen föreslagna produktionsavdelningen hos kristidsstyrelsen angives sålunda: "Denna avdelning bör bland annat handhava — — — — — ledning av arbetsblocken samt den verksamhet, som kan bli erforderlig för produktionsinriktningens ordnande. En för jordbrukets produktion grundläggande faktor är vidare dess förseende med arbetskraft, och detta framför allt vid den tidpunkt då den särskilt behövs. Skall detta effektivt kunna ordnas bör denna fråga kunna följas och organiseras av det organ, som vid tillfället i länen följer jordbrukets kristidsbetonade produktionsförhållanden. En produktionsavdelning inom kristidsstyrelserna torde i samarbete med försvaret och länsarbetsnämnderna ha förutsättningar att även ordna denna för jordbruket så viktiga fråga."

I tider, då det utrikespolitiska läget förorsakar omfattande inkallelser till militärtjänst, kommer ett av de mest svårlösta problemen att bli anskaffningen och fördelningen av för jordbruksnäringen erforderlig ersättningsarbetskraft. De sista decennierna ha för jordbrukets vidkommande bl. a. kännetecknats av ett allt besvärligare arbetskraftsproblem. Dessa svårigheter ha i stor utsträckning redan utlöst rationaliseringsåtgärder, bl. a. i form av ökad övergång till maskinell drift med en fåtaligare men högre kvalificerad arbetskraft. Denna omständighet är givetvis ägnad att öka svårigheterna vid det tillfälle, då den krigstjänstskyldiga arbetskraften undanryckes näringen. Av väsentlig betydelse blir därför frågan

huruvida erforderlig och för sysslorna lämplig *arbetskraft* då kan anskaffas. Detta problem måste anses vara dominerande, eftersom med dess lösning står eller faller möjligheten att upprätthålla tillfredsställande produktion. Det torde näppe- ligen råda någon tvekan om att så är förhållandet vid inträdande av ett kris- läge. Men även under ett utdraget krisläge, t. ex. vid utnöttningskrig, gäller denna regel. Då blir den sammanlagda tillgången på arbetskraft inom landet alltmera beskuren, varför det blir än mera nödvändigt att tillgängliga resurser utnyttjas på mest effektiva sätt. Arbetskraften måste efter en noggrann avväg- ning för varje område insättas just där den för tillfället bäst behöves.

I varje krisläge måste all arbetskraft fördelas och anskaffas av ett och samma organ. Beredskapsåtgärder av olika slag, som syfta till att taga i anspråk icke krigstjänstgörande personers arbetskraft, måste samordnas. Vid tidpunkten för de omfattande inkallelserna har man emellertid att räkna med en betydande efterfrågan av icke krigstjänstskyldig arbetskraft, dels från andra näringsgrenar och dels för andra uppgifter, t. ex. inom hemortsförsvaret. Härigenom blir det en tvingande nödvändighet, att den tillgängliga arbetskraften blir utnyttjad på för landet mest ändamålsenliga sätt. Denna princip måste gälla all arbetskraft, alltså även den, som finns inom jordbruket.

Redan tidigare, då fråga var om upprättande av länsarbetsnämnderna, häv- dades från vissa håll att såväl egentliga folkförsörjningsfrågor som ärenden an- gående fördelning av arbetskraft borde handläggas av kristidsstyrelserna. Därvid framhölls bl. a., att i frågor om exempelvis utnyttjandet av arbetsblocksorganisa- tionen inom jordbruket kristidsstyrelses och länsarbetsmyndighets uppgifter skulle det vara förenat med svårigheter att åstadkomma en riktig gränsdragning. Kungl. Maj:t uttalade sig emellertid i proposition nr 216/1940 deciderat för att arbets- kraftsproblemen borde handläggas av särskilda Statens arbetsmarknadskommission underställda lokala organ. Riksdagen beslöt även inrättande av dessa lokala organ — länsarbetsnämnderna — vilket måste anses innebära ett instämmande i de av Kungl. Maj:t i propositionen framförda synpunkterna.

På sista tiden ha överläggningar förekommit mellan arbetsmarknads- och livsmedelskommissionerna rörande spörsmål i samband med jordbrukets tillgodo- seende med erforderlig arbetskraft i händelse av mobilisering. Det har därvid ådagalagts att behov föreligger av ytterligare översyn av arbetsblockorganisa- tionen ävensom att lagstiftningsåtgärder torde vara erforderliga för att giva densamma en fastare form. Kommissionerna ha efter dessa överläggningar be- slutat anordna samarbetsdelegationer såväl centralt som inom varje län för att därigenom få en form för gemensam behandling av frågor rörande arbetsblocken, därvid syftande till att såväl livsmedelskommissionen och kristidsstyrelserna som arbetsmarknadskommissionen och länsarbetsnämnderna skola, då det gäller arbets- blockorganisationen, erhålla ett med hänsyn till sina resp. arbetsuppgifter be- hörigt inflytande.

Med beaktande av härovan anförda synpunkter och av de anordningar, som redan vidtagits för att åstadkomma en lösning av arbetskraftsproblemen inom jordbruksnäringen, synes sålunda ingen anledning föreligga att med hänsyn till dessa problem nyinrätta produktionsavdelningar hos kristidsstyrelserna.

Stockholm den 7 mars 1942.

STATENS ARBETSMARKNADSKOMMISSION.

A. THOMSON.

HERMAN LÖFGREN.

Genom remiss den 13 februari 1942 har statens livsmedelskommission anmodats avgiva utlåtande över en inom riksdagens andra kammare väckt motion, nr 92, angående inrättande inom kristidsstyrelserna av s. k. produktionsavdelningar. I anledning härav får livsmedelskommissionen, som över motionen infordrat kristidsstyrelsernas yttranden, såsom utlåtande i ärendet anföra följande.

På grund av olika omständigheter, i främsta rummet de två sista årens svaga skördeutfall med därav följande behov av en mera genomgripande jordbruksreglering, ha jordbruksfrågorna otvivelaktigt kommit att uppta större plats bland kristidsstyrelsernas arbetsuppgifter än vad man vid tiden för kristidsstyrelsernas tillsättande ansåg sig ha anledning antaga. Inom vissa kristidsstyrelser blev jordbrukarenslaget därför från början icke så starkt, som av senare inträffade förhållanden måhända ansetts påkallat. Livsmedelskommissionen har emellertid begagnat tillfället att vid uppkommande vakanser utöka antalet representanter för jordbruket inom de kristidsstyrelser, där behov av en sådan ökning ansetts föreligga. Det bör emellertid bemärkas, att kristidsstyrelserna — utöver den sakkunskap som finnes inom styrelserna — jämlikt 12 § fjärde stycket i gällande kungörelse om kristidsstyrelser äga att för kortare tid eller för visst uppdrag anlita utanför styrelserna stående sakkunniga. Denna möjlighet ha kristidsstyrelserna begagnat sig av framför allt vid beredning av viktigare jordbruksfrågor, då särskilda sakkunniga ofta tillkallats. Livsmedelskommissionen har även, såsom till exempel när det förra året gällde att bestämma uttagningen av foderspannmål, anmodat kristidsstyrelserna att rådföra sig med hushållningssällskapens tjänstemän och andra sakkunniga personer. I detta sammanhang må även påpekas, att jordbruksärendena — sedan det genom Kungl. kungörelsen i ämnet den 28 juni 1940, nr 643, beretts möjlighet för kristidsstyrelserna att i viss omfattning överlåta handläggningen av ärenden till delegationer inom styrelserna — inom det stora flertalet kristidsstyrelser i allmänhet handläggas av s. k. jordbruksdelegationer, uti vilka styrelsernas jordbruksrepresentanter ingå och till vilka dessutom ofta knutits andra rörande jordbruksfrågor sakkunniga personer, i främsta rummet representanter för hushållningssällskapen. I jordbruksdelegationernas sammanträden deltaga dessutom regelmässigt kristidsstyrelsernas spannmålsombud, vilka genom sina resor i länet ha tillfälle att följa jordbrukarnas inställning till de aktuella jordbruksfrågorna. Vissa kristidsstyrelser äga dessutom tillgång till jordbrukssakkunniga tjänstemän.

Av vad ovan anförts torde ha framgått, att vad motionären åsyftat med sitt förslag om inrättande av produktionsavdelningar inom kristidsstyrelserna i stort sett redan blivit genomfört eller torde kunna genomföras inom ramen för den nuvarande organisationen av kristidsstyrelserna. Vad särskilt gäller den nu aktuella frågan om jordbruksproduktionens utökning och mest lämpliga inriktning är i första hand ett intimt samarbete med hushållningssällskapen av största betydelse, enär hushållningssällskapen icke blott äga en ingående kännedom om jordbruket inom sina verksamhetsområden utan därjämte genom sina sakkunniga tjänstemän kunna lämna kristidsstyrelserna ett värdefullt biträde vid förberedande och verkställande av olika produktionsbefrämjande åtgärder. Enligt vad för kommissionen förut är känt och som jämväl framgår av kristidsstyrelsernas yttranden över motionen, har ett gott samarbete mellan kristidsstyrelserna och hushållningssällskapen genomgående kommit till stånd. Genom detta samarbete, som på sina håll torde kunna ytterligare utvecklas, har man säkerligen större möjlighet att främja jordbruksproduktionen under kristid än genom att över-

lämna produktionsfrågornas handläggning till de av motionären föreslagna produktionsavdelningarna.

Inrättandet av särskilda produktionsavdelningar inom kristidsstyrelserna skulle dessutom antagligen medföra en försvagning av den genom ordföranden utövade enhetliga ledningen av kristidsstyrelsernas arbete. Den förhållandevis starka ställning, som enligt gällande bestämmelser tillkommer kristidsstyrelsens ordförande, har enligt kommissionens förmenande varit till stor fördel för kristidsstyrelsernas arbete, varför åtgärder som kunna medföra en försvagning av ordförandens ställning böra undvikas. Enligt 10 § kungörelsen om kristidsstyrelser må visserligen för handhavande av särskilda arbetsuppgifter inrättas ett eller flera kontor med särskild föreståndare. Dessa kontor, varav hittills inrättats ett för bränsleärenden och ett för prisövervakningen, torde dock närmast vara avsedda för mera perifera ärenden och icke för kristidsstyrelsernas centrala arbetsuppgifter, till vilka jordbruksregleringen är att hänföra.

I detta sammanhang torde ytterligare böra omnämnas, att det vid den nyligen av livsmedelskommissionen och arbetsmarknadskommissionen beslutade översynen av arbetsblocken inom jordbruket — såsom närmare framgår av livsmedelskommissionens cirkulär nr 690 — bestämts, att blockorganisationen inom länen skall anknytas till en samarbetsdelegation, bestående av representanter för kristidsstyrelserna, länsarbetsnämnderna och hushållningssällskapen. Härigenom ha kristidsstyrelserna befriats från den omedelbara handläggningen av en utav de arbetsuppgifter, som enligt motionen skulle tillkomma de föreslagna produktionsavdelningarna.

Livsmedelskommissionen vill slutligen framhålla, att kommissionen fattat som sin uppgift att tillse, ej blott att kristidsstyrelserna tillföras erforderlig sakkunskap för handläggning av olika på dem ankommande arbetsuppgifter, utan även att styrelsernas sammansättning är sådan, att ett förtroendefullt samarbete med olika befolkningsgrupper kan åstadkommas.

Under åberopande av vad sålunda anförts får livsmedelskommissionen hemställa att motionen icke måtte till någon åtgärd föranleda.

Från samtliga kristidsstyrelser med undantag av kristidsstyrelsen i Norrbottens län inkomna yttranden ha överlämnats till första kammarens andra tillfälliga utskott.

I handläggningen av detta ärende ha deltagit kommissionens ordförande och samtliga ledamöter.

Stockholm den 8 april 1942.

STATENS LIVSMEDELSKOMMISSION.

BO HAMMARSKJÖLD.

ROBERT MAGNUSSON.

Genom skrivelse av den 5 febr. 1942 har Utskottet berett Sveriges Lantbruksförbund tillfälle att avgiva yttrande över motion nr II: 92 angående inrättande av produktionsavdelningar inom kristidsstyrelserna. I ärendet får Lantbruksförbundet anföra följande.

Lantbruksförbundet delar motionärernas uppfattning, att utvecklingen otvivelaktigt medfört ett ökat behov av jordbrukssakkunskap vid bedömandet av de uppkommande kristidsproblemen på livsmedelsområdet. Det skulle säkerligen varit önskvärt, om redan vid tillsättandet av kristidsmyndigheterna ute i landet producentsidan hade blivit starkare företrädd än vad som nu blev fallet, och i samma mån som den löpande livsmedelsproduktionen blir av allt större betydelse för bemästrandet av svårigheterna, desto angelägnare är det att skapa en fruktbringande kontakt mellan myndigheterna och producenterna.

Efter vad Lantbruksförbundet har sig bekant, har Livsmedelskommissionen haft uppmärksamheten riktad på denna fråga och dels vid uppkommande platsledighet ökat antalet jordbrukare i kristidsstyrelserna, dels också anmodat dessa att sörja för, att sakkunskap på jordbruksområdet finnes företrädd inom kristidsnämnderna.

Motionären vill nu gå ett steg längre och föreslår under hänvisning till organisationen vid Livsmedelskommissionen, att vid varje kristidsstyrelse upprättas en särskild produktionsavdelning med speciella befogenheter och särskild inriktning på produktionsfrågorna. Förslaget bygger på en tankegång, som enligt Lantbruksförbundets mening är riktig. Ur såväl psykologisk som reell synpunkt är det angeläget, att den rätta kontakten förefinnes mellan myndigheterna och producenterna, och att de i dessa tider utomordentligt viktiga jordbruksfrågorna få en sakkunnig behandling inom kristidsorganisationen. Emellertid torde detta redan med den nuvarande organisationsformen vara fallet vid en hel del av kristidsstyrelserna, där man ordnat ett nära samarbete med resp. husållningssällskap och andra sakkunniga jordbruksorganisationer genom att dessa antingen äro representerade i styrelsen eller ock genom en mera informell rådgivningsverksamhet kunna påverka kristidsstyrelsens ställningstagande till aktuella jordbruksfrågor.

Det synes Lantbruksförbundet som om i nu rådande situation denna form av nära samarbete mellan kristidsstyrelsernas egna jordbrukarerepresentanter och inom området befintlig annan sakkunskap vore den mest lämpliga. Förutom de ökade kostnader för statsverket, som tillskapandet av särskilda produktionsavdelningar måste medföra, skulle detta lätt komma att leda till ett sönderbrytande av organisationsformen med därav lätt uppstående konsekvenser på andra områden av kristidsstyrelsernas verksamhet.

Lantbruksförbundet vill emellertid starkt betona, att då förbundet intager denna ståndpunkt, förbundet förutsätter, att sådana anordningar vidtagas inom den nu bestående organisationens ram, att det nödvändiga samarbetet mellan kristidsstyrelserna och jordbrukarna inom *alla* styrelser kommer till stånd. Ett understrykande av angelägenheten härav är enligt Lantbruksförbundets mening befogat.

Stockholm den 2 mars 1942.

SVERIGES LANTBRUKSFÖRBUND

B. v. STOCKENSTRÖM.

E. SJÖGREN.